

سازمان جهانی تجارت؛ کالبدی برای تجارت

بخش چهارم

تهیه و گردآوری: محمد حسام حسامی

شده گات) و گات سال ۱۹۴۷ تفاوت قایل می‌شوند.

با توجه ویژه به تاریخ ادواری گات، معلوم می‌شود که گات تا قبل از مذاکرات دور اروگوئه فقط به عنوان یک موافقتنامه چند جانبه تجاری و تنها شامل تجارت کالایی بوده است ولی طی این مذاکرات موضوعاتی چون تجارت خدمات و حقوق مالکیت فکری به حوزه شمول آن نیز پیوند داده شد به طوری که در حال حاضر، گات ۱۹۹۴ که از همان گات اولیه به علاوه اصلاحات مصوب در دور اروگوئه تشکیل شده است، به عنوان یکی از موافقتنامه‌های WTO و در کنار دو موافقتنامه GATS و TRIPS قرار می‌گیرد و از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

۱-۲: محتوی گات ۱۹۹۴؛ اسناد مهم:
موافقتنامه گات ۱۹۹۴ که در حقیقت شکل اصلاح شده موافقتنامه گات ۱۹۴۷ است، شامل اسناد کلیدی زیر می‌باشد:

* مقررات گات ۱۹۴۷:

آن دسته از مقررات گات ۱۹۴۷ که اصلاحاتی بر روی آنها صورت گرفته، به همراه اسناد حقوقی که تا قبل از تاسیس WTO به امضا رسیده و لازم‌الاجرا شده‌اند، از جمله اسنادی هستند که در قالب مقررات گات ۱۹۹۴ ظاهر می‌شوند.

* مقررات اسناد حقوقی امضا شده در چارچوب گات تا قبل از تاسیس سازمان جهانی تجارت:

مقاله نامه‌ها و تاییدیه‌های مربوط به امتیازات تعرفه‌ای؛ مقاله نامه‌های الحاق کشورها به گات ۱۹۴۷؛ اسناد مربوط به تصمیمات طرف‌های متعاقد گات ۱۹۴۷ و برخی از موارد "صرف نظر از حق" (Waiver) که در زمان تاسیس WTO

۱-۱: موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت؛ پیشینه تاریخی سازمان جهانی تجارت:

از زمانی که سازمان جهانی تجارت به عنوان یک سازمان بین‌المللی جانشین گات شد، موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت (گات)، به عنوان یک معاهده برای تجارت کالا تحت پوشش این سازمان قرار گرفت. اهمیت شناخت گات از آن جهت مهم است که بدون آشنایی کامل با اصول آن، شناخت کافی از اصول و مقررات سازمان جهانی تجارت امکان‌پذیر نخواهد بود چرا که از دیدگاه تاریخی، گات ۱۹۴۷ به عنوان پیشینه سازمان جهانی تجارت است که تمامی مقرراتش یا عیناً در این سازمان تکرار شده یا با گسترش حوزه شمول و افزایش جزئیات آنها در موافقتنامه‌های این سازمان قید شده است. همچنین، اصول و قواعد نظام تجارت چندجانبه‌ای که در این سازمان تجلی یافته، همان قواعد و اصول تجارت آزاد مذکور در گات ۱۹۴۷ می‌باشد. شایان ذکر است که مقررات گات ۱۹۴۷ با اصلاحات و اضافاتی، تحت عنوان گات ۱۹۹۴ به عنوان مهمترین موافقتنامه سازمان جهانی تجارت است. ولی در کل، حقوقدانان تجارت، بین گات ۱۹۹۴ (بخش‌های بهنگام

اشاره:

بطور کلی موافقتنامه‌های سازمان جهانی تجارت پوشش دهنده سه حوزه کالا، خدمات و زمینه‌های مربوط به مالکیت فکری است. این موافقتنامه‌ها تشریح کننده اصول آزادسازی تجارتند و تعهدات کشورها را در زمینه کاهش تعرفه‌های گمرکی و رفع سایر موانع تجاری، شامل می‌شوند. موافقتنامه‌های WTO رویه‌های حل و فصل اختلاف‌ها و مناقشات تجاری و همچنین چگونگی رفتار ویژه با کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته را نیز تعیین و با الزام دولتمردان کشورهای عضو، در اطلاع رسانی از قوانین جاری و تمهیدات اتخاذی، شفافیت لازم در سیاست‌های تجاری کشورها را موجب می‌گردند. در چند فصل آتی سعی خواهد شد موافقتنامه‌های مربوط به حوزه کالا، ضمایم و پیوست‌های مربوط مورد بررسی قرار گیرد.

۱- فصل چهارم: موافقتنامه‌های WTO در حوزه کالاها:

همانگونه که قبلاً در تشریح ساختار موافقتنامه‌های سازمان جهانی تجارت اشاره شد، موافقتنامه‌های WTO در حوزه کالاها با موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت (گات) که به عنوان یک اصل کلی و اساسی شناخته شده است، آغاز می‌شود. این موافقتنامه‌ها با توجه به ضرورت احساس شده در مورد موضوعاتی خاص به شکل توضیحات اضافی و در قالب سایر موافقتنامه‌های کالایی و پیوسته‌ها به موضوع‌ها و یا بخش‌های خاصی مانند کشاورزی، منسوجات و پوشاک، استانداردها و ایمنی مربوط می‌شود.

همچنان معتبر بوده است، از جمله موارد مندرج در گات ۱۹۹۴ می‌باشد که همان اعتبار حقوقی سابق را دارند. شایان ذکر است برخی موارد مربوط به اصل که براساس ماده ۲۵ گات ۱۹۴۷ به اعضا اعطا می‌شد، مانند مقررات مربوط به اجرای موقت و پایان اجرای موقت مقررات و یا شرط اولویت مقررات داخلی بر مقررات بخش دوم گات ۱۹۴۷ که در مقاله نامه الحاق کشورها به گات ۱۹۴۷ قید شده است، دیگر در مقررات گات ۱۹۹۴ جای نمی‌گیرند.

*** تفاهم‌نامه‌هایی که در پایان مذاکرات دور اروگوئه در خصوص تفسیر برخی از مواد گات به امضا رسید:**
این تفاهم‌نامه‌ها بخشی از گات ۱۹۹۴ به حساب می‌آیند و شامل تفاهم‌نامه‌های مربوط به تفسیر برخی مواد گات، مقررات تراز پرداخت‌ها و موارد مربوط به اصل Waiver می‌باشند.

*** مقاله نامه مراکش در خصوص گات ۱۹۹۴:**

این سند شامل جداول امتیازات و تعهدات کالایی کشورها طی مذاکرات دور اروگوئه می‌باشد و به عنوان بخشی از گات ۱۹۹۴ دارای اعتبار حقوقی و جزو اسناد لازم‌الاجرا است. شایان ذکر است نحوه اجرای این تعهدات نیز در این سند به روشنی تعیین گردیده است.

۳-۱: چگونگی مقررات گات ۱۹۹۴ در عمل؛ حوزه شمول، اجرای قطعی و تفسیر مقررات:

همانگونه که پیش‌تر اشاره شد، گات ۱۹۹۴ با اعمال یکسری اصلاحات بر روی مقررات گات ۱۹۴۷، علاوه بر تحت شمول قرار دادن موضوعات مربوط به تجارت کالا، موارد مرتبط با تجارت خدمات و موضوعات مربوط به مالکیت فکری را نیز که در حوزه مباحث گات قرار داشته، در بر می‌گیرد.

مقررات گات ۱۹۹۴ چون در چارچوب یک موافقتنامه تمام عیار بین‌المللی قرار می‌گیرد که توسط دولت‌ها به امضا رسیده و در مجالس ملی آنها تصویب شده، دارای مبنای حقوقی بسیار محکمی است و از نظر اجرایی سندی است که تبعیت از مقررات و قوانین آن برای اعضای WTO لازم و ضروری می‌باشد. در زمینه تفسیر مقررات گات ۱۹۹۴، باید افزود که تفسیر این موافقتنامه و سایر موافقتنامه‌های چندجانبه تجاری WTO تنها در صلاحیت کنفرانس وزیران و شورای عمومی است و البته قبل از

از زمانی که سازمان جهانی تجارت به عنوان یک سازمان بین‌المللی جانشین گات شد، موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت (گات)، به عنوان یک معاهده برای تجارت کالا تحت پوشش این سازمان قرار گرفت.

لازم‌الاجرا شدن موافقتنامه سازمان جهانی تجارت و تاسیس این سازمان، طی مذاکرات دور اروگوئه چند تفاهم نامه در خصوص تفسیر مقررات گات به امضا رسید که هم اکنون جزیی از گات ۱۹۹۴ به شمار می‌روند.

۴-۱: بررسی مقررات گات ۱۹۹۴؛ چهار بخش مجزا:

- بخش اول شامل مواد (۱) و (۲) می‌باشد که در ماده (۱) به موضوع اصل عدم تبعیض و رفتار دولت کامله الوداد می‌پردازد و در ماده (۲) تعهدات اعضای این سازمان را در ارتباط با جداول امتیازاتشان در بر می‌گیرد.

- بخش دوم مربوط به اقدامات غیرتعرفه‌ای است. این بخش (مواد ۳ تا ۲۳)

چندین اقدام غیرتعرفه‌ای را در بر می‌گیرد. مواد (۲) تا (۱۹) به ترتیب موضوعاتی چون رفتار ملی در مورد مالیات‌بندی و وضع مقررات داخلی، سهمیه‌های اکران فیلم‌های سینمایی، آزادی ترانزیت، عوارض ضد قیمت شکنی و جبرانی، ارزشگذاری گمرکی، هزینه‌ها و تشریفات گمرکی، علایم مبدأ، محدودیت مقداری، یارانه‌ها، محدودیت‌های اعمال شده مربوط به تراز پرداخت‌ها و کمک دولت‌ها به توسعه اقتصادی را پوشش می‌دهند. چهار ماده آخر این بخش نیز به ترتیب به استثنائات عمومی، امنیتی، مشورت‌ها و شکایات پرداخته است.

- بخش سوم که مربوط به مفاهیمی چون قلمرو گمرکی، ترتیبات منطقه‌ای و مذاکرات تعرفه‌ای است. در ماده ۲۴ گات ۱۹۹۴ قلمروی گمرکی را سرزمینی تعریف می‌کنند که تجارتش با سرزمین‌های دیگر نظام تعرفه‌ای و مقررات تجاری مستقل حاکم باشد. همچنین این ماده در مورد موافقتنامه‌هایی که درباره ادغام اقتصادی میان کشورها به امضا رسیده است، دو اصل را تایید می‌کند: اول، مطلوبیت افزایش آزادی تجارت از طریق ادغام بیشتر نظام‌های اقتصادی با موافقتنامه‌های دو یا چندجانبه میان کشورها و دوم اینکه هدف از تاسیس اتحادیه‌های گمرکی یا مناطق تجارت آزاد را تسهیل تجارت میان اعضای تشکیل دهنده آنها می‌داند و نه دلیلی بر آنکه این کشورها بخواهند از این طریق موانع فرا راه تجارت با سایر اعضای WTO را افزایش دهند. این ماده همچنین چند شرط و الزام را بیان کرده است که براساس آنها مطابقت اتحادیه‌های گمرکی و مناطق آزاد، با مقررات موافقتنامه‌های WTO تعیین می‌گردد.

در مذاکرات دور اروگوئه تفاهم نامه‌ای در خصوص تفسیر ماده ۲۴ گات ۱۹۹۴ به امضا رسید که در حال حاضر خود جزیی از گات ۱۹۹۴ است. این تفاهم نامه معیارهای معرفی شده در ماده ۲۴ گات را بیشتر تبیین و نیز تشریفات بررسی اتحادیه‌های گمرکی و مناطق آزاد را اصلاح کرده است. در سال

۱۹۹۶، کمیته موافقتنامه‌های تجاری منطقه‌ای در سازمان جهانی تجارت تاسیس شد تا به عنوان رکن اصلی سازمان برای بررسی این مسایل ایفای نقش کند. در مورد مذاکرات تعرفه‌ای نیز، ملاحظات اساسی و اصول حاکم بر این مذاکرات در ماده ۲۸ مکرر گات ۱۹۹۴، تعیین شده است. براساس این ماده، اعضای سازمان جهانی تجارت به منظور کاهش تعرفه‌ها بر مبنای اصل رفتار متقابل و منافع مشترک، هر از چند گاهی در ادوار مذاکرات چند جانبه تجاری شرکت خواهند کرد.

ماده ۲۸ (اصلاح جداول امتیازات) نیز به اعضای سازمان اجازه می‌دهد امتیازات تعرفه‌ای مذکور در جداول خود را تغییر دهند یا حتی پس بگیرند. البته چنین اقدامی پس از مذاکره و توافق با اعضای که امتیاز مورد نظر در ابتدا، در نتیجه مذاکره با آنها تعهد شده است و همچنین با هر عضو دیگری که به عنوان عرضه کننده اصلی کالای موضوع امتیاز، منافعی درخصوص آن دارد، امکان پذیر می‌باشد.

بخش چهارم مربوط به مقابله نامه اصلاح موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت ۱۹۴۷ است که به منظور ایجاد بخش جدیدی تحت عنوان تجارت و توسعه به این موافقتنامه اضافه شد. این مقابله نامه در فوریه ۱۹۶۵ امضا و در ژوئن ۱۹۶۶ لازم الاجرا شد و محدوده زمانی تعیین شده برای پذیرش آن هر ساله تمدید تا آنکه در سال ۱۹۷۹ همه طرف‌های متعاقد گات ۱۹۴۷ مقابله نامه مذکور را پذیرفتند و هم اکنون به عنوان یکی از بخش‌های مقرراتی گات ۱۹۹۴ شناخته می‌شود. به طوری که در بندهای قانونی ماده ۳۶، ۳۷ و ۳۸ گات اصول و اهداف، تعهدات و اقدامات مشترک به منظور پیشبرد اهداف مذکور، تبیین شده است. در این نوشتار، کلیات موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت که به عنوان یکی از موافقتنامه‌های WTO در حوزه کالایی شناخته شده است، تا حدودی تشریح و برخی از مواد قانونی مندرج در بخش‌های مختلف این موافقتنامه به اختصار بیان شد ولی همانگونه که پیش‌تر اشاره کردیم،

جزئیات اضافی و سایر موافقتنامه‌های کالایی (موافقتنامه کشاورزی و موافقتنامه منسوجات و پوشاک) که در این حوزه قرار دارند، بر حسب اهمیت موضوع، در فصل‌های آتی مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

منابع و مأخذ

- ۱- فصل دوم کتاب الکترونیکی "understanding the WTO" از سری مستندات دبیرخانه سازمان جهانی تجارت.
- ۲- پایگاه اطلاع رسانی سازمان جهانی تجارت به نشانی الکترونیکی www.wto.org
- ۳- سازمان جهانی تجارت: ساختار، قواعد و موافقتنامه‌ها، "مجموعه آموزشی دفتر نمایندگی تام‌الاختیار تجاری ج.ا.ایران"

برگ اشتراک

در صورت تمایل به اشتراک نشریات اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران، قسمت‌های زیر را به صورت دقیق و خوانا تکمیل کرده و این برگ را به همراه اصل فیش واریز وجه اشتراک به حساب شماره ۱۰۱۱۰ بانک ملت، شعبه شرکت نفت، یا به نشانی: تهران، کد پستی ۱۵۸۱۴، خیابان طالقانی، شماره ۲۵۴، صندوق پستی ۴۶۷۱ - ۱۵۸۷۵، روابط عمومی ارسال فرمایید.

اشتراک یکساله ویژه‌نامه فارسی اتاق ایران: ۶۰۰۰۰ ریال هزینه پست برای خارج از کشور به عهده مشترک است.

نام موسسه / شرکت..... نام و نام خانوادگی..... تاریخ شروع اشتراک.....
 نشانی.....
 کد پستی..... صندوق پستی.....
 تلفن..... نامبر.....

لطفاً مشخصات فیش بانکی خود را در این محل بنویسید:

امضا

شماره فیش..... تاریخ فیش.....
 بانک عامل..... شعبه..... مبلغ واریز شده.....